

Evaluatie Brabants Kenniscentrum Ouderen

Monique Stavenuiter
Trudi Nederland
Sandra ter Woerds

April 2007

Inhoud

1	De oprichting van het BKO	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Besluitvorming Gedeputeerde Staten in de periode 2002-2005	5
1.3	De aanstelling van het bestuur	8
1.4	Doel- en taakstelling	8
1.5	De start en de eerste werkzaamheden	10
2	Het functioneren van het KBO	13
2.1	Inleiding	13
2.2	Bestuurssamenstelling	14
2.3	De vergaderingen van het bestuur	16
2.4	Prioriteiten in de doel- en taakstelling	17
2.5	Doelgroepen van het BKO	19
2.6	Werkwijze en output	20
2.7	Samenwerking met andere actoren	23
3	Visies op de toekomst van het BKO	25
3.1	Het ouderenbeleid in Noord-Brabant	26
3.2	De introductie van de WMO	29
3.3	Visies op het Brabants Kenniscentrum Ouderen	31
4	Conclusies en aanbevelingen	37
4.1	Evaluatie functioneren BKO	37
4.2	Vergrijzing als uitdaging	40
4.3	Een forum voor debat	43
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	
Bijlage 2	Chronologisch overzicht van activiteiten, bijeenkomsten, publicaties en adviezen	
Bijlage 3	Geïnterviewden	
Bijlage 4	Deelnemers Expertmeeting	
Bijlage 5	Overzicht geraadpleegde stukken	

1 De oprichting van het BKO

1.1 Inleiding

Dit rapport bevat een verslag van de evaluatie van het Brabants Kenniscentrum Ouderen (BKO). In bijlage 1 staat beschreven hoe de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut de evaluatie hebben uitgevoerd. In dit eerste hoofdstuk gaan we in op de oprichting van het BKO. Wat was de aanleiding voor de oprichting en hoe heeft het centrum gestalte gekregen? Kennis over de startperiode is nodig om zicht te krijgen op het functioneren en de output van het BKO. De onderzoekers hebben die kennis verzameld door een analyse van beleidsdocumenten te maken en door gesprekken te voeren met mensen die de start van het kenniscentrum hebben meegemaakt.

1.2 Besluitvorming Gedeputeerde Staten in de periode 2002-2005

In de vergadering van de Gedeputeerde Staten van februari 2003 staat het volgende punt op de agenda: 'Uitwerking Statenbesluit 6 december 2002 inzake de oprichting van een Kenniscentrum voor Ouderen, een Werkplaats Vermaatschappelijking en continuering van Vitaal Grijs.'¹ Als reden voor het besluit tot de

¹ Zie het begeleidingsformulier voor de vergadering van Gedeputeerde Staten van 4 februari 2003.

oprichting van een kenniscentrum werd gegeven dat het een antwoord was op de oproep van Brabantse ouderenorganisaties om te komen tot een bundeling van kennis en kunde op het gebied van integraal ouderenbeleid. Volgens de ouderenbonden was dit noodzakelijk om in te kunnen spelen op de vergrijzing in Brabant in de komende decennia. In het jaar 2020 is een op de vijf Brabanders ouder dan 65 jaar. GS zag deze toename van het aantal ouderen als een positieve, kansrijke ontwikkeling: 'Ouderen verrijken het leven, ze dragen ervaringen en inzichten over en verrichten veel maatschappelijke taken.' Het provinciale beleid wilde de voorwaarden scheppen om die positieve kanten maximaal te kunnen benutten.

In de beleidscontext signaleerde GS de volgende ontwikkelingen:

- Het voortschrijden van het emancipatieproces van ouderen;
- Een toenemend appèl op gemeenten en een verdergaande verkleining van de provincie;
- De snelle ontwikkeling van de informatie- en communicatietechnologie;
- Een voortschrijdende globalisering;
- Het doorzetten van de individualisering.

De functie van het kenniscentrum werd door GS als volgt omschreven: 'De vragen van de Brabantse ouderen systematisch in beeld brengen en zorgen voor het bundelen en op de praktijk toesnijden van kennis. Jaarlijks wordt een strategisch advies uitgebracht.' De intentie van dit besluit over de functie omvatte vooral beleidsrelevante advisering, want op basis van dit advies zou het jaarlijkse projectenprogramma integraal ouderenbeleid worden vastgesteld.

In maart 2003 zijn er provinciale statenverkiezingen. De oprichting van een kenniscentrum staat in november 2003 weer op de agenda van de Gedeputeerde Staten. Uit de toelichting bij het statenbesluit van deze datum blijkt dat de aanleiding voor het oprichten van het BKO is veranderd. Voor de verandering, of beter gezegd de toespitsing, wordt verwezen naar het nieuwe bestuursakkoord 2003-2007.² De drie uitgangspunten van GS voor de oprichting van het BKO zijn nu:

² Zie het begeleidingsformulier voor de vergadering van Gedeputeerde Staten van 25 november 2003.

1. Uitwerking van het Kenniscentrum Ouderen in overleg met alle partijen;
2. Vereenvoudiging van de overleg- en adviesstructuur rond het integrale ouderenbeleid van de provincie;
3. Meer accent op de uitvoering van beleid.

Deze uitgangspunten zijn ook te beschouwen als een nadere prioritering van de functie van het kenniscentrum. Wat ontbreekt in de besluitvorming is een helder verband tussen deze uitgangspunten. En nog belangrijker: wat het verband is tussen deze uitgangspunten en de prioritering in uit te voeren taken. Als primaire taak voor het kenniscentrum ziet GS versterking van de invloed van ouderen op het beleid, maar toch is de verwarring bij de leden van het BKO over de invulling van het kenniscentrum groot. Zie hiervoor punt 1.4 over de discussies rond de doel- en taakstelling.

De financiële voorwaarden voor het functioneren van het BKO zijn als volgt vastgesteld: het BKO heeft per jaar € 93.000,-- beschikbaar voor het verlenen van opdrachten, publiciteit en het secretariaat van de leerstoel ouderen. Daarnaast krijgt het PON (instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling) 180 uur per jaar aan menskracht voor het secretariaat van het BKO.

In het jaar 2005 pakt GS het punt van de vereenvoudiging van de overleg- en adviesstructuur deels op in de Notitie Provinciale Adviesorganen. Het kenniscentrum blijft in deze notitie buiten schot, want GS stelt dat het BKO zich nog niet heeft kunnen bewijzen; daarvoor bestaat het nog te kort. Wel benadrukt GS de noodzaak van meer samenwerking tussen de provinciale adviesorganen: 'Overigens menen wij dat er sprake moet zijn van nauwe samenwerking en afstemming tussen PON, PRVMZ (Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg) en Kenniscentrum. Dat kan door jaarlijks de programma's op elkaar af te stemmen en elkaar te blijven opzoeken om op onderdelen tot gemeenschappelijke advisering te komen.'³ We zullen in hoofdstuk 2 kijken naar de wijze waarop de samenwerking tussen de provinciale adviesorganen gestalte heeft gekregen.

³ Zie de notitie 'Heroriëntatie Provinciale Adviesorganen' van 7 september 2005, pag. 10.

1.3 De aanstelling van het bestuur

Naast onduidelijkheid over de doel- en taakstelling van het BKO is er vanaf het begin ook onduidelijkheid geweest over de representativiteit van het bestuur. In het besluit van Provinciale Staten van januari 2004 staat dat het bestuur acht leden gaat tellen, die afkomstig zijn uit de kring van ouderenorganisaties en gemeenten of deskundigheid hebben op het gebied van wonen-zorg-welzijn of integraal ouderenbeleid.⁴ PS geeft niet aan of het hier gaat om een representatieve vertegenwoordiging of een deelname op persoonlijke titel. Wel moest bij de samenstelling rekening worden gehouden met een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen en deelname vanuit allochtone bevolkingsgroepen. De onafhankelijke voorzitter moest zich bezighouden met het voorbereiden en voorzitten van vergaderingen. Deze voorzitter is in dit besluit van PS geen lid van het bestuur en heeft ook geen stemrecht.

De huidige voorzitter is via een open sollicitatieprocedure geselecteerd. Volgens een van de geïnterviewden die bij de start van het BKO aanwezig waren, heeft dit de relatie met de ouderenbonden geen goed gedaan: 'De voorzitter van het PWO, de voorganger van het BKO, wilde blijven zitten, maar de provincie wilde een nieuwe strategische koers. Het werd daardoor geen soepele overgang, niet *con amore*.'

1.4 Doel- en taakstelling

De grondslag voor de invulling van het BKO komt van haar voorganger: het Provinciaal Welzijnsberaad voor Ouderen (PWO). In de startnotitie Brabants Kenniscentrum Ouderen⁵ van het PWO worden uit de waslijst van doel- en taakstellingen drie speerpunten aangegeven:

⁴ Zie begeleidingsformulier voor de vergadering van Gedeputeerde Staten d.d. 3 februari 2004.

⁵ Startnotitie Brabants Kenniscentrum Ouderen. Brabantse impuls voor activerend ouderenbeleid. Provinciaal Welzijnsberaad voor Ouderen (PWO) november 2003.

1. Bevordering en bewustwording: het leveren van een bijdrage aan de discussie en gedachtevorming over het functioneren van een samenleving met meer ouderen dan jongeren.
2. Lokaal integraal ouderenbeleid: op basis van inventarisaties en analyses van knelpunten stimuleren dat er in samenwerking met andere partijen praktische oplossingen worden gevonden om tot een geïntegreerd ouderenbeleid te komen.
3. Versterking van vraagsturing: dit punt gaat om versterking van de onderhandelingspositie van ouderen, waarbij ook aandacht besteed moet worden aan het wegwerken van de bestaande kennisachterstand. Speciale aandacht zal daarbij uitgaan naar de groeiende groep van allochtone ouderen.

Bij GS zelf speelt er vanaf het eerste moment onduidelijkheid over de taakstelling van het BKO. In het besluit tot oprichting formuleert PS een opsomming van de onderdelen van de doelen taakstelling. Het gaat om de volgende zes doelstellingen en vijf taken voor het kenniscentrum.⁶

Doelen:

- de vraagsturing van het ouderenbeleid versterken;
- het toesnijden van kennis op de praktijk stimuleren;
- komen tot een betere benutting van kennis bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid;
- de samenhang in beleid dat ouderen raakt bevorderen;
- het innovatieve en pro-actieve gehalte van het beleid verhogen;
- meer accent leggen op de uitvoering van beleid, op het daadwerkelijk bereiken van concrete resultaten.

Taken:

- a. het monitoren van de vragen van - georganiseerde en niet-georganiseerde - ouderen;
- b. tenminste eenmaal per jaar een samenhangende strategische rapportage uitbrengen aan het provinciaal bestuur ten behoeve van het bepalen en bijstellen van de beleidskoers;
- c. het voeren van strategisch beraad over integraal, vraaggestuurd en vernieuwend ouderenbeleid;

⁶ Zie Statenvoorstel 01/04 A d.d. 23 januari 2004.

- d. het verbeteren van de afstemming tussen wetenschap en praktijk;
- e. het bevorderen van kennis om in leemtes te voorzien die nieuwe ontwikkelingen belemmeren.

Drie problemen spelen er in deze lijst van doelen en taken. In de eerste plaats lopen doelen en taken door elkaar heen. Is het bevorderen van de afstemming van wetenschap en beleid nu een taak of een doelstelling? Ten tweede is niet aangegeven welke taken uit welke doelstellingen voortvloeien. Komt bijvoorbeeld taak b, het schrijven van een strategisch advies voor de provincie, voort uit het doel de samenhang in beleid dat ouderen raakt te bevorderen? En in de derde plaats zijn de taken niet helder uitgewerkt.

Aan de onderdelen van de doel- en taakstelling zijn vervolgens verschillende interpretaties gegeven. Al vanaf de start van het Brabants Kenniscentrum Ouderen bestaat er onduidelijkheid over de functie van het centrum. Een geïnterviewd lid van het bestuur van het BKO verklaart de huidige profilering uit deze start: 'Het BKO heeft geen duidelijk profiel. De provincie heeft ook geen duidelijke opdracht verstrekt'.

Volgens een andere geïnterviewde maakte de provincie rond het jaar 2000 een ontwikkeling door van strategisch naar beleidsgericht werken: 'Het nieuwe credo werd actie, actie, actie. Door de nadruk op management en efficiëntie werd er niet meer gestuurd op inhoud. Dit viel samen met de beginjaren van het BKO.' Volgens deze geïnterviewde had dit te maken met de toenmalige gedeputeerde die 'een eigen lijn miste'. Ook de vereenvoudiging van de overleg- en adviesstructuur kwam door de oprichting van het BKO niet naderbij: 'Ze wilden een vereenvoudiging, maar zetten er juist een club als het BKO bij. Dat is krom'.

1.5 De start en de eerste werkzaamheden

Het bestuur vergadert voor de eerste keer op 24 mei 2004. Uit de notulen blijkt dat de kennismaking met elkaar de volledige tijd van de vergadering vult. Tijdens de tweede vergadering, een maand later, ligt er een notitie van de secretaris met vijf punten waar het bestuur zich over moet beraden. Het zijn de

volgende punten: bevordering bewustwording vergrijzing, vraagsturing ouderen, integraal lokaal ouderenbeleid, modernisering AWBZ en WMO en ouderen en arbeid. Uit de notulen van deze vergadering blijkt niet hoe over deze punten is gediscussieerd, maar wel dat voor het plan van aanpak voor het advies van 2004 de volgende drie actiepunten worden gekozen: bevordering bewustwording vergrijzing, vraagsturing ouderen, WMO. Ook spreekt het bestuur af dat de voorzitter en de secretaris voor de volgende vergadering, in september, een stuk voorbereiden met daarin de grote lijnen van het advies. In deze fase richt het BKO zich nog duidelijk op de adviesfunctie voor de provincie: 'Het moet voor de provincie voldoende aanknopingspunten leveren om een beleidskader te kunnen formuleren.'

2 Het functioneren van het BKO

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen de visies van geïnterviewden naar voren. Dit zijn direct betrokkenen bij het BKO, maar ook actoren die meer op afstand staan en een mening hebben over het functioneren van het BKO (voor een overzicht zie bijlage 2: Overzicht geïnterviewden). Daarnaast is een documentanalyse gemaakt van voor het BKO relevante stukken. Daarbij zijn notulen van vergaderingen van het BKO, notities, correspondentie, rapporten, visies en overige producten van het BKO bekeken, maar ook stukken van de provincie Noord-Brabant die het BKO betreffen.

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat er bij de start van het BKO bij zowel de provincie als bij het kenniscentrum zelf onduidelijkheid bestond over doelstellingen en activiteiten. Om deze reden is het niet mogelijk geweest een SMART-evaluatie uit te voeren. SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden. Om de evaluatie SMART uit te voeren, wilden de onderzoekers de volgende vragen beantwoorden:

- Zijn taken in concreet registreerbare en meetbare termen gesteld?
- Zijn taken realiseerbaar in relatie tot de doelstellingen gedefinieerd?
- Zijn er afspraken gemaakt over hoeveel taken er in een bepaalde tijdsperiode gerealiseerd moeten worden?

- Zijn er afspraken gemaakt over de resultaten of effecten van deze taken?

Het antwoord op al deze vragen is nee, maar dit antwoord geeft geen zicht op het functioneren van het BKO. In het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat de besluitvorming van de provincie niet helder is geweest, waardoor er geen SMART doelstellingen en taken zijn geformuleerd. Ook bij de start van het BKO hebben de bestuursleden geen SMART takenpakket. De geïnterviewden leggen de oorzaak voor de onduidelijkheid vooral bij de provincie neer: 'Vanuit de provincie is er geen 'smart' vraag gesteld, maar vage wensen en ambities en nu wil men het BKO wel 'smart' gaan afrekenen. Dat is krom.'

In plaats van een SMART-analyse hebben de onderzoekers ervoor gekozen om de volgende vaste componenten van het werk van het BKO te evalueren: de samenstelling en het functioneren van het bestuur, de prioriteiten in de doel- en taakstelling, de doelgroepen van het BKO, de werkwijze en de output, en de samenwerking met andere actoren in Brabant. Aan de hand van de bestudeerde documenten en de informatie van de geïnterviewden geven we hieronder de hoofdlijnen van onze bevindingen weer over het functioneren van het BKO in de afgelopen drie jaar.

2.2 Bestuurssamenstelling

Het bestuur bestaat uit elf leden. Daarnaast zijn er drie adviseurs en een assistent-secretaris verbonden aan het bestuur. Voor het ambtelijk secretariaat zijn jaarlijks 180 dagen gereserveerd. Naast de voorzitter en de secretaris zijn er drie afgevaardigden van de ouderenbonden, een burgemeester, twee provinciale (welzijns)instellingen, een platform voor allochtonen, een woningcorporatie en een woon-zorg-welzijnsinstelling vertegenwoordigd.

Over de samenstelling van het bestuur van het BKO is door de geïnterviewden een aantal kritische kanttekeningen gemaakt. De samenstelling is 'niet helder', 'onduidelijk', 'niet efficiënt en niet effectief'. Deze kanttekeningen blijken verbonden met de verwarring over de status van de bestuursleden: hebben ze

zitting in het bestuur volgens het vertegenwoordigingsprincipe (namens een bepaalde achterban) of op persoonlijke titel?

In de tweede vergadering van het bestuur van het BKO is deze verwarring al onderwerp van discussie. Er lijkt dan consensus te bestaan over het deelnemen op persoonlijke titel. In de notulen van de BKO-vergadering van 28 juni 2004 staat: 'Om overleg met de achterban mogelijk te maken, zullen stukken voor een bestuursbijeenkomst een week voor de bijeenkomst worden verzonden. Dat is echter niet noodzakelijk. Bestuursleden zijn op persoonlijke titel benoemd, zonder last of ruggespraak.' In de praktijk blijkt echter vooral de rol van de ouderenbonden (VBOB, ANBO en KBO) in het bestuur onduidelijk. Een van de geïnterviewden spreekt over een haat-liefdeverhouding: 'De bonden krijgen tegengas in het bestuur. Het vreemde is dat twee van de voormalige voorzitters van de bonden hun functie bij KBO en ANBO inmiddels hebben neergelegd, maar nog wel in het BKO zitten. Zij kunnen daardoor niet meer namens de achterban spreken, dat is niet echt zuiver meer.' Maar de BKO-voorzitter vindt het een goede zaak dat er (ex-)voorzitters van bijvoorbeeld de ouderenbonden in het bestuur zitten op persoonlijke titel, puur vanwege hun opgebouwde expertise. De bonden zelf, daarentegen, raadplegen per definitie de eigen achterban en spreken namens hen. Zij vragen zich op hun beurt af hoe dat precies zit met de overige bestuursleden: 'In het BKO-bestuur hebben ook een aantal professionals zitting die meer redeneren vanuit eigen (organisatie-)belang terwijl de vrijwilligers namens een achterban spreken.'

De ouderenbonden ervaren af en toe een concurrentiegevoel. Ze hebben de indruk dat het BKO beleidsvoorbereidend werk doet dat de ouderenbonden zelf ook kunnen verrichten: 'Het ziet ernaar uit dat het BKO daarvoor wel het geld krijgt en het VBOB niet. Het BKO hapt geld weg in die zin.' Een ander voorbeeld: het VBOB pleitte voor een longitudinaal onderzoek onder ouderen onder auspiciën van de ouderenbonden. De provincie stelt daarvoor geen budget beschikbaar. De ouderenbond ervaart dat de provincie daarbij reageert met: daar hebben we toch een BKO voor?

Al met al leidt dit tot een wat vreemde positie van de ouderenbonden in het BKO. Immers, het geluid vanuit het BKO komt niet altijd overeen met dat van de ouderenbonden zelf. In het BKO wordt de inbreng vanuit de ouderenbonden wel eens weg-

gestemd. En toch zitten zij als bond in dat bestuur en spreekt het bestuur mede namens hen.

2.3 De vergaderingen van het bestuur

Het BKO-bestuur vergadert zes keer per jaar. De vergaderingen hebben een goede opkomst. Rond 80 tot 90 % is veelal aanwezig. Een bestuursvergadering duurt ongeveer tweeënhalf uur. Volgens de secretaris is de sfeer tijdens de vergaderingen open en goed.

Het secretariaat omvat zowel het coördineren van de inhoud als het in banen leiden van het proces. De secretaris maakt, in samenspraak met de voorzitter, een opzet voor stukken die besproken moeten worden (zoals het strategisch advies) en legt deze aan de leden van het bestuur voor. Ook de voorzitter heeft een actieve rol, vooral wat betreft de richting van het inhoudelijke werk.

Aan het bestuur waren in 2005 en begin 2006 thematische werkgroepen gekoppeld. De werkwijze was dat het bestuur de thema's vaststelde (voor 2005 bijvoorbeeld de WMO en Ouderenproof en voor 2006: toekomst en vergrijzing, participatie, ouderen en arbeid en kwetsbare ouderen). Om deze thema's uit te werken ging een themagroep aan de slag met daarin naast de leden van het bestuur ook mensen van buiten. In december 2005 evalueerde het BKO de werkwijze met de themagroepen met als conclusie dat deze werkwijze zou worden voortgezet. Wel was het nodig om BKO-leden te ontlasten door meer gebruik te maken van 'deskundige mensen van buiten'. Maar in de eerste maanden van 2006 bleken de thema's opnieuw een te groot beslag te leggen op de tijd van de bestuursleden. Toen is besloten om niet door te gaan met de werkgroepen en het werk meer uit te zetten, bijvoorbeeld bij het PON of door deskundigen van elders in te huren.

Volgens veel geïnterviewden (direct en minder direct betrokkenen) zijn de voorzitter en de secretaris de grote drijfveren van het BKO. Zij komen met voorstellen voor de adviezen en de publicaties en drukken een zwaar stempel op de grote lijnen van het beleid en de gang van zaken van het BKO. Ze bereiden samen de agenda voor van de vergadering.

Het BKO wordt door direct betrokkenen ook wel omschreven als 'een continue expertmeeting'. Het fungeert voor haar leden als een forum waar ze informatie komen halen en brengen. Meerdere leden zien het als een 'vernieuwende club' die kennis en ontwikkeling levert. De voorzitter heeft hierover een uitgesproken mening: 'Het BKO is een brainstormachtige denktank die de horizon kan verkennen.' De voorzittersrol is daarbij volgens hem belangrijk, omdat dit iemand moet zijn met een creatief denkproces.

2.4 Prioriteiten in de doel- en taakstelling

Er bestaat sinds de oprichting van het BKO nogal wat onduidelijkheid over haar exacte taken en doelstellingen. In diverse notities en rapportages worden andere accenten gelegd (zie ook hoofdstuk 1, paragraaf 1.4). Bij de start van het BKO lag er geen helder omschreven en door beide partijen geaccordeerde opdracht. Een centrale speler vindt dat de invulling van zowel het BKO als van de provincie 'lang heel impliciet is geweest, waardoor het gaandeweg zoeken bleef'. De in de loop van de tijd verschuivende doel- en taakstelling vertoont sporen van een compromis waarbij relatief veel ruimte gelaten werd aan de concrete invulling.

Na bijna een jaar functioneren, signaleert het BKO-bestuur in maart 2005 dat er een 'onduidelijke taakstelling' is van het BKO. Het bestuur besluit om zelf een taakstelling vast te stellen en deze aan de provincie voor te leggen met de mededeling dat zij daar over twee jaar op kunnen worden afgerekend. In mei 2005 stelt het BKO tijdens haar vergadering een notitie over de taken van het BKO op. De doelstelling luidt: 'Het kenniscentrum zal zich richten op vernieuwingen in het ouderenbeleid en deze vernieuwing zal vanuit vragen van ouderen worden vertaald in beleidsadviezen en kennisverbreding. Kennis zal zoveel mogelijk worden vertaald naar de praktijk, zonder die praktijk al te gedetailleerd in te vullen.'

Het BKO wilde deze doelstelling bereiken door:

- Strategisch beraad, waarbij de term beraad ruim genomen dient te worden;
- Overleg binnen het kenniscentrum zelf, in het bestuur;

- De inzet van werkgroepen, die worden aangevuld met mensen van buiten het kenniscentrum;
- Het organiseren van expertmeetings rond een thema, consulteren van ‘ervaringsdeskundigen’ et cetera;
- Daarnaast kan het kenniscentrum onderzoeks- en (kennis)-ontwikkelingsvragen uitzetten bij instellingen die daarin zijn gespecialiseerd: universiteit, Telos, PON. Het kenniscentrum verwerkt de resultaten vervolgens in haar adviezen;
- Uiteindelijk dient de kennis verbonden te worden met de praktijk. Daarbij kunnen de steunfuncties en de ouderenorganisaties een belangrijke rol spelen. Soms kan het kenniscentrum die verbinding actief stimuleren door het initiëren, begeleiden en/of faciliteren van projecten/activiteiten die verbinding tussen kennis en praktijk tot stand brengen;
- De neerslag van dit alles zal worden opgenomen in de strategisch adviezen die het kenniscentrum uitbrengt aan provincie, gemeenten en ouderenorganisaties.

Deze doel- en taakstelling laat nogal wat ruimte voor interpretatie en concrete invulling wat betreft thema’s en reikwijdte. Ook de geïnterviewden geven aan dat er veel onduidelijkheid is over de vraag waaraan het BKO nu precies behoort te voldoen: volgens één geïnterviewde is er sprake van vaagheid, een ander spreekt over het gebrek aan ‘een duidelijke visie en taakstelling’, en weer iemand ander over ‘een onduidelijk profiel’.

Tussen de functie van adviesorgaan en die van kenniscentrum bestaat er tijdens de hele periode een continue spanning. Een scherpe opvatting over wat voor soort kenniscentrum het BKO is, ontbreekt. Over welke kennis gaat het? Met wat voor vorm en omvang? Voor wie is de kennis bedoeld? Moet dit kennis zijn vanuit het lokale niveau van Brabant of juist niet? Wat betreft de adviesfunctie is eenzelfde ruimte voor speling waar te nemen. Wat is ‘een strategisch advies’? Aan wie richt je dat? Hoe concreet kun je worden?

In de interviews kwam meerdere keren de vraag naar voren wat het BKO toevoegt aan de reeds voorhanden zijnde kennis bij instellingen als het SCP, het NIZW, en het Verwey-Jonker Instituut.

Het ad hoc stellen van prioriteiten, maar ook de speelruimte van het BKO, leidt tot een diffuus geheel aan werkzaamheden en

publicaties (zie voor een overzicht bijlage 3). De rode draad is dat het BKO de positieve kanten van de vergrijzing benadrukt en de capaciteiten van ouderen zoveel mogelijk wil benutten. Ook het integrale ouderenbeleid is een veelvuldig terugkerend thema, maar het BKO geeft geen uitsluitend over de inhoud van integraal ouderenbeleid. Bij het BKO-bestuur zelf leeft ook rond dit thema het idee dat men ‘met oneindig veel en onmogelijk veel bezig is’. Er is behoefte aan een nadere specificering van wat ‘integraal ouderenbeleid’ precies is. Nu blijft het bij kretologie zonder dat alle betrokkenen er eenzelfde beeld bij hebben. Een geïnterviewde wees op het risico: ‘Dan wordt het niets anders dan “brede aanpak op wonen, welzijn, zorg”.’

2.5 Doelgroepen van het BKO

De provincie is de voornaamste doelgroep van het BKO. De producten en adviezen van het BKO richten zich in eerste instantie tot het provinciale bestuur en het ambtelijk apparaat. Het zijn niet al te concrete adviezen, waarmee de politieke besluitvorming nog vele kanten uit kan.

Het Brabantse maatschappelijk middenveld, met name woningbouwcorporaties, welzijns- en zorginstellingen, is gedeeltelijk op de hoogte van het bestaan en de producten van het BKO. Er is een mailinglijst en men ontvangt de publicaties of leest daarover. Echter, de indruk bestaat dat de producten van het BKO te veel in een klein wereldje blijven hangen en dat te weinig actoren en belanghebbenden in het veld deze producten actief gebruiken.

De meeste geïnterviewden zijn het erover eens dat de Brabantse gemeenten een belangrijke doelgroep zouden moeten zijn van het BKO. Zeker gezien de huidige ontwikkelingen rond de WMO kan een adviesorgaan dat zich op ouderen richt niet om de gemeenten heen. Door de decentralisatie en de invoering van de WWB, de WMO en de Zorgverzekeringswet, is dat het niveau waar de nieuwe ontwikkelingen zich gaan afspelen. In de praktijk richt het BKO zich echter nog nauwelijks op gemeenten. Een ambtenaar verwoordt het zo: ‘Omdat het BKO zich niet op gemeenten richt, heb ik er weinig mee te maken.’ Een andere ambtenaar wijst op het bestaan van diverse andere organisaties,

zoals het PON, POG en Prismant, waar voldoende informatie te halen is.

Maar het BKO is er niet alleen voor de provincie, het middenveld en de gemeenten. Zo heeft het BKO bijvoorbeeld toekomstscenario's ontwikkeld die gericht zijn op een heel breed Brabants publiek. Het BKO wil ook de Brabantse ouderen zelf bij het werk van het BKO betrekken. Via de ouderenbonden ligt er uiteraard een duidelijke link, maar in de praktijk blijkt het lastig om groepen ouderen bij het werk van het BKO te betrekken: 'Als er een advies van het BKO wordt gepresenteerd, dan komen er politici van de provincie en vertegenwoordigers van de ouderenbonden.'

De ouderenbonden worden door het BKO-bestuur gezien als de schakel naar de georganiseerde ouderen. En de niet-georganiseerde ouderen kunnen bereikt worden via trajecten zoals Ouderenproof.

Een duidelijk geluid is dat de doelgroep 'ouderen' door het BKO te weinig wordt gedifferentieerd, met name de allochtone ouderen: 'Het BKO doet net of het *aliens* zijn; je hebt de autochtone Brabantse ouderen en dan komt er een hoofdstuk over de allochtone ouderen.'

2.6 Werkwijze en output

De meeste geïnterviewden spreken hun waardering, en in een aantal gevallen ook lof, uit voor de grote productiviteit van het BKO. Gezien de beperkte looptijd en de beperkte middelen van het bestuur, spreken de producten, rapporten en resultaten die voorhanden zijn tot de verbeelding. (Zie voor een overzicht van de publicaties en producten van het BKO bijlage 3: 'Overzicht van activiteiten, bijeenkomsten, publicaties en adviezen'.)

De rapporten van het BKO zijn volgens de geïnterviewden inhoudelijk goed geschreven. Vooral de rapporten (en bijbehorende producten) over solidariteit tussen generaties en de toekomstscenario's worden als goede voorbeelden genoemd. Een aantal respondenten geeft aan dat de informatie uit deze rapporten zeer bruikbaar is in hun dagelijkse werkzaamheden van beleidsmedewerker/trainer. Echter, niet iedereen deelt deze mening. Vaker overheerst de indruk dat de rapporten wel

zijn aangekomen met de post, en dat ze bekeken zijn door medewerkers, maar dat er niets mee gebeurt. Deze geïnterviewden zaten met de vraag: wat voegen deze rapporten toe aan wat we al weten (via andere kanalen)?

Visieontwikkeling

De deelnemers aan de expertmeetings die het BKO eind 2006 in het kader van de door hen opgestelde toekomstscenario's organiseerde, zijn heel positief over de vorm en inhoud van deze meetings. Men vond het 'leuke bijeenkomsten' om meerdere redenen. Allereerst omdat er behoefte is aan discussie over vernieuwing en visieontwikkeling. Er zijn al veel platforms en fora waar het over concrete invullingen van zorg en wonen gaat, terwijl het van groot belang is om daadwerkelijk stappen te zetten naar een vernieuwende aanpak. Ten tweede vond men dat de bijeenkomsten goed georganiseerd waren en dat er met tot discussie prikkelende vormen werd gewekt (confronterende videofilmjes bijvoorbeeld). Het was voor deelnemers verhelderend om uit de dagelijkse patronen te stappen en van een afstand naar toekomstige ontwikkelingen te kijken. Er vonden geanimeerde discussies plaats en een van de deelnemers vanuit gemeentelijke hoek noemde het zelfs 'een verademing'. Er zaten goede mensen aan tafel en er was een open sfeer waardoor er in plaats van vaste riedels een goede discussie mogelijk was.'

Veel betrokkenen zien visieontwikkeling als de kern van het BKO-werk. Over het algemeen beoordelen de geïnterviewden de strategisch adviezen die het BKO geeft als verfrissend, aantrekkelijk, goed leesbaar en er mooi uitziend, al vindt men ze tot nu toe ook vaak nog te algemeen en te weinig concreet.

Strategische adviezen

In de eerste twee jaar werden de strategisch adviezen aan de provincie jaarlijks gegeven, maar nu is ervoor gekozen om de provincie eens in de vier jaar te gaan adviseren, in samenhang met de bestuurscyclus van Provinciale Staten. Dat is volgens alle partijen, en geïnterviewden, een veel logischer cyclus. In 2007 zal er een dergelijk advies verschijnen voor de komende periode van vier jaar.

Ter voorbereiding daarop komt het BKO voor de Statenverkiezingen al met een tienpuntenprogramma waarin zij haar visie in beknopte vorm weergeeft.

Bij het opstellen van de adviezen hanteert het BKO geen standaard werkwijze. Het gebeurt deels via onderzoek en deels door 'het opvangen van geluiden uit de samenleving'. De relevant geachte thema's worden besproken in het bestuur en vervolgens schrijft de voorzitter daar een richtinggevend essay over. Dit essay werkt structurerend in het totstandkomen van het strategisch advies. Dit essay wordt opnieuw ter discussie voorgelegd aan de bestuursleden. Het bestuur functioneert in die zin als klankbord: ze leveren nieuwe input, stellen de richting bij en nuanceren. De secretaris en de voorzitter hebben vooral het creatieve proces in handen.

Het eerste advies was heel breed, daarna is men meer op speerpunten gaan werken en ging men bijvoorbeeld thema's als dementie of solidariteit tussen generaties in afzonderlijke adviezen en rapporten belichten. Het blijkt lastig voor het BKO om de binding tussen thema's te bewaken.

Ook is het lastig om het effect van de adviezen te meten. Het BKO heeft vaak een positieve en stimulerende rol, maar dat is niet in 'concrete output' weer te geven. Het project 'De zilveren kracht van Brabant' is een voorbeeld van hoe het BKO provinciaal beleid kan inspireren. Met het gedachtegoed van het landelijke project 'Zilveren kracht' in het achterhoofd heeft het BKO aanbevelingen voor provinciaal beleid geschreven in een beleidsbrief aan de provincie en deze heeft daar positief op gereageerd, met het bovengenoemde project als resultaat. Over het algemeen overheerst bij geïnterviewden echter de indruk dat de adviezen van het BKO weinig echt concrete effecten hebben gehad op het provinciaal beleid. Als bepaalde thema's zijn opgepikt door de provincie, is het niet goed hard te maken of dit dankzij het advies van het BKO is gebeurd.

Het BKO maakt 'strategische beelden' zoals het bestuur het zelf omschrijft. Dat omvat zowel adviezen en ideeën als visies.

Vervolgens is het aan de bestuurlijke en ambtelijke lagen om deze adviezen op te pakken en ze handen en voeten te geven. Het BKO levert geen concrete beleidsvoorbereidende adviezen. Dat is wellicht een reden waarom bij geïnterviewden de indruk overheerst dat het niet echt lukt om de adviezen te laten 'landen' bij de provincie.

Kenniscentrum

Naast de adviesfunctie heeft het BKO de functie van kenniscentrum. Het put daarvoor uit diverse bronnen: het actuele beleid en de visie van de provincie, de input van de eigen bestuursleden (die zijn gekozen omdat ze ‘haarvaten’ in de samenleving hebben) en de wetenschappelijke kennis die het secretariaat verzamelt via universiteit, kennisinstellingen en studies. Uitgangspunt is de vraag: wat gebeurt er in de samenleving?

Het op deze wijze verzamelen van kennis kent een zeker risico: men kan zich te veel laten leiden door de eigen agenda’s en wat er speelt in de eigen (beperkte) kring. Daarbij komt dat de inbreng van de overige bestuursleden (buiten de voorzitter en de secretaris) niet herleidbaar is. Zo ontstaat de indruk dat de thema’s geen of weinig draagvlak hebben: hoe wordt de voorkeur voor een bepaald thema bepaald? Om dit knelpunt te ondervangen speelt het BKO momenteel met het idee van een ouderenpanel om thematische input vanuit de doelgroep zelf te krijgen.

De wetenschappelijke kennis in het BKO is verzekerd doordat de voorzitter zelf van de Universiteit van Tilburg komt, en door de deelname van de hoogleraar Ouderenbeleid aan diezelfde universiteit. De meeste geïnterviewden zien niet goed waar de bijdrage van de leerstoel concreet uit bestaat in relatie tot het werk van het BKO. Een echte wetenschappelijke onderbouwing van adviezen ontbreekt. Immers, een veronderstelde relatie tussen analyse en conclusies moet in een advies gelegd worden en meerdere geïnterviewden geven aan dat ze dat regelmatig missen. Het praten over ‘beelden die leven’ eist vervolgens dat je die beelden aannemelijk maakt. Het is voor lezers niet altijd duidelijk welke basis of grond voor uitspraken er is.

2.7 Samenwerking met andere actoren

Met het PON heeft het BKO een nauwe samenwerking op twee niveaus: het secretariaat is bij het PON ondergebracht en het PON verricht onderzoek voor het BKO. Het PON is een provinciaal instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant met ruime ervaring op het terrein van ouderen. Zij

heeft dus veel kennis in huis over de vraagstukken waar het BKO zich mee bezighoudt. Het BKO heeft veel baat bij deze relatie, die gekenmerkt wordt door korte lijnen, vertrouwen en partnerschap. Hierdoor kan men efficiënt met elkaar samenwerken, via deze korte lijnen is het 'snel zaken doen'. Immers: waarom zou een vraag op de markt uitgezet moeten worden als het PON meer kwaliteit tegen een lagere prijs kan bieden?

Echter, de nauwe relatie tussen beide kan tot verwarring leiden. De innige verwevenheid tussen BKO en PON roept bij meerdere geïnterviewden inderdaad enige bevreemding en verwarring op. In hun beleving is het BKO gekoppeld aan het PON en ze weten vaak niet of ze nu met het PON of met het BKO te maken hebben.

De sterke verwevenheid van PON en BKO roept ook de vraag op wat nu de eigenheid van het BKO is. Rond 90% van de voorstellen komt uit de gelederen van het PON. Waar is het BKO dan nog voor nodig? Die kennis zou er volgens geïnterviewden ook zijn met enkel het PON, dat bovendien ook door de provincie wordt gesubsidieerd.

Eenzelfde verwarring speelt op het niveau van samenwerking tussen de organisaties in Brabant. Bij respondenten bestaat de indruk dat het BKO op specifieke thema's wel samenwerkt met diverse provinciale organen, maar dat het ook vaak meelift met het werk van andere organisaties, zoals het PON, Transo en Telos (Universiteit van Tilburg). Hier speelt ook het 'pettenprobleem'. Dezelfde personen houden zich op verschillende plekken en in verschillende organisaties met vraagstukken rond ouderenbeleid bezig. Verwarring over de herkomst van kennis is het gevolg.

Het Brabantse veld dat zich met ouderenbeleid bemoeit, is relatief klein. Het is dan ook niet verwonderlijk dat dezelfde namen opnieuw opduiken als 'betrokken bij het BKO'. Het BKO is mede opgericht met een vereenvoudiging van de overleg- en adviesstructuur rond ouderenbeleid voor ogen. Maar nog steeds heeft iedere actor binnen het beleidsveld zijn of haar eigen contacten met de provincie. De indruk is eerder dat het BKO er als extra kanaal bij is gekomen dan dat het tot vereenvoudiging heeft geleid.

3 Visies op de toekomst van het BKO

Aan de respondenten in dit evaluatieonderzoek is gevraagd wat de rol en taak zou kunnen zijn van een kenniscentrum ouderen in de provincie Noord-Brabant. Voordat we aandacht besteden aan de visie van de geïnterviewden, geven we eerst kort aan wat het ouderenbeleid in de provincie Noord-Brabant inhoudt. Vervolgens gaan we in op de rol van de gemeenten bij het ontwikkelen van ouderenbeleid. Daarna komt de visie van de respondenten naar voren en doen we een voorstel voor een toekomstbestendig kenniscentrum. Dit hoofdstuk is gebaseerd op interviews met diverse actoren (zie bijlage 3), een analyse van de notulen van de bestuursvergaderingen van het BKO en andere relevante documenten over het BKO en het ouderenbeleid in de provincie Noord-Brabant. In de laatste fase van het onderzoek zijn de conclusies en bevindingen voorgelegd aan een groep experts (zie bijlage 4) en samen met hen is het voorstel voor de toekomst verder ontwikkeld. Daarnaast is gebruikgemaakt van de kennis en expertise van het Verwey-Jonker Instituut op het terrein van ouderen en vergrijzing.

In hoofdstuk 2 concludeerden we dat het BKO in de afgelopen jaren zeer actief is geweest, veel producten en activiteiten tot stand heeft gebracht, en dat met name het aanjagen van het debat omtrent ouderen heel goed heeft gewerkt. De uitkomsten van het debat zijn echter nog onvoldoende in beleid (van provincie, gemeenten en instellingen) omgezet. Daarnaast bestaat de indruk dat het BKO sinds haar oprichting heeft geopereerd in een organisatorische context die gekenmerkt wordt door onduidelijkheid en verwarring. Dit komt doordat het ouderenbeleid een veld is met een grote hoeveelheid spelers; ook is er een

overlap van personen die in verschillende organisaties tegelijk actief zijn. Zo opereert het BKO naast de volgende spelers:

- PON (instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling)
- Stichting Zet (maatschappelijke onderneming voor wonen, welzijn en zorg)
- Adviesraad PRVMZ (Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg)
- VBOB (Verenigd Bonden Overleg Brabant)
- KBO (Katholieke Bond Ouderen)
- PCOB (Protestants Christelijke Ouderen Bond)
- ANBO (Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen)
- Bijzonder hoogleraar Ouderenbeleid

Verder bestaat er bij het BKO niet alleen onduidelijkheid over de samenstelling van het bestuur, maar ook over de doel- en taakstelling. Het takenpakket en de doelstellingen van het BKO zijn in de loop van de jaren aan verandering onderhevig geweest. De besluitvorming van de provincie over het BKO gaf daartoe alle ruimte en het was voor de bestuursleden een 'zoektocht' om invulling te geven aan de brede kaders die het BKO meekreeg. Gevolg daarvan is dat het BKO geen duidelijke, aanvullende rol heeft weten te bemachtigen in het maatschappelijke veld dat zich met ouderen bezighoudt. Dat zien vrijwel alle betrokkenen en respondenten als een gemiste kans. In dit hoofdstuk kijken we naar de toekomst van het BKO, of haar eventuele opvolger.

3.1 Het ouderenbeleid in Noord-Brabant

De rol van de provincie

Als gevolg van de decentralisering van beleid van de nationale naar de lokale overheid ligt voor uitvoerend ouderenbeleid het primaat bij de gemeenten. Gemeenten (individuele of samenwerkende) zijn door de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) verantwoordelijk voor ondersteuning van zwakke groepen (waaronder kwetsbare ouderen). De formele positie van een provincie op sociaal gebied is bescheiden in vergelijking met de wettelijk verankerde mogelijkheden van gemeenten. Maar de betrokkenheid van de provincie Brabant op het terrein van ouderenbeleid is zeker veel

groter dan op grond van de formele bevoegdheden verwacht mag worden.

Over het algemeen heeft het beleid van de provincie voor de doelgroep ouderen zich ontwikkeld van wettelijke taken (ooit was de provincie verantwoordelijk voor de Wet op de Bejaardenoorden) naar autonoom beleid (verzilvering van de vergrijzing), van sectoraal naar integraal beleid en van sturing naar ondersteuning. Anders gezegd: de rol van de provincie bij het ouderenbeleid is vooral initiërend, stimulerend en ondersteunend.

Een inhoudelijke verschuiving binnen het beleid van de provincie Noord-Brabant is dat vergrijzing niet langer wordt beschouwd als een probleem, maar als een kans die kan worden verzilverd. Sommige provincies spreken overigens in het geheel niet meer van ouderenbeleid, maar van seniorenbeleid (Limburg) of van ontgroening en vergrijzing (Gelderland). Door nadruk te leggen op activering en verzilvering van de vergrijzing sluit de provincie aan op een landelijke trend, waarbij sprake is van een omslag van ziekte naar gezondheid en van prepensioen naar participatie. 'De' oudere heeft nooit bestaan; er waren altijd al grote verschillen naar opleiding, achtergrond, woonsituatie, gezondheid, inkomen en leefstijl, maar op dit moment is er duidelijk een verschuiving gaande. De komende generatie 55-plussers zal zichzelf niet als 'ouderen' of senioren bestempeld willen zien. Juist daarom is het van groot belang dat voor deze toekomstige generatie ouderen voorwaarden worden geschapen om te kunnen blijven participeren. Een regionale visie op ontgroening en vergrijzing is daarbij van groot belang.

We vinden dit uitgangspunt duidelijk terug in het beleid van de provincie Noord-Brabant. De provincie Noord-Brabant ontwikkelt ouderenbeleid onder het motto 'ouderen van nu en straks'. Op de website van de provincie valt te lezen dat ouderen in Brabant hun eigen leven leiden en veel langer zelfstandig blijven dan voorheen. Met hun kennis en kunde kunnen ze een wezenlijke rol vervullen in onze samenleving. Deze aanpak blijkt onder meer uit het actieprogramma Zilver Actief. Het doel van het Brabants actieprogramma Zilver Actief is het benutten van het potentieel dat bij 55-plussers aanwezig is. Het actieprogramma bestaat onder meer uit de volgende speerpunten:

- Arbeidsmarktparticipatie: de provincie wil investeren in leeftijdsbewust personeelsbeleid en andere maatregelen om

de categorie 55-plussers langer en op een passende manier actief te houden op de arbeidsmarkt.

- Verankering Ouderenproof.
- Zilveren Kracht: het doel is dat in de pilotregio's meer senioren hun tijd, vaardigheden en kennis in zullen zetten voor de samenleving.
- Opleiding: in samenwerking met Sportservice Noord-Brabant start Fontys Hogeschool de nieuwe Mbo-opleiding Sport- en Beweegleider Senioren.
- Beleidsregel integraal ouderenbeleid: onder andere bedoeld voor vernieuwende arrangementen van wonen en leef-omgeving, met zorg en welzijnsvoorzieningen. Daarnaast is de stimuleringsregel bedoeld voor projecten die gericht zijn op solidariteit tussen generaties.

Stimuleren: integratie beleidssectoren

De provincie is ook verantwoordelijk voor de integratie van verschillende beleidssectoren. De eigen taken van de provincie liggen op het terrein van natuur en landschap, grondgebruik, water en milieu en veranderingen in de agrarische sector. De sociale pijler krijgt in de meeste gebiedsgerichte projecten weinig aandacht. De gemeenten daarentegen hebben de belangrijkste positie bij het ontwikkelen van sociaal en welzijnsbeleid. De provincie kan een duidelijke rol spelen bij de integratie van enerzijds het eigen beleid op de gebieden van ruimtelijke ordening en vervoer en anderzijds het sociale beleid van gemeenten. Concreet betreft het vragen als: welke gevolgen hebben ontwikkelingen in de fysiek-ruimtelijke sfeer voor de sociale cohesie en sociale vitaliteit in een gebied? Hoe kan openbaar vervoer bijdragen aan de bereikbaarheid van voorzieningen voor bewoners in het landelijk gebied? Omgekeerd heeft bevordering van sociale samenhang ook gevolgen voor het ruimtelijk beleid. Wat zijn bijvoorbeeld de gevolgen van de vergrijzing voor de vraag naar zorg, woonvoorzieningen en vervoer? Op dit vlak liggen mogelijkheden en kansen voor de provincie om in samenwerking met anderen tot verbeteringen te komen. De provincie is als regisseur van gebiedsgericht beleid in de positie om de nodige verbanden te leggen. Met name het stimuleren van samenwerking en het bijeenbrengen van partijen zijn voor de provincie manieren om de integrale aanpak in de praktijk vorm te geven.

Ondersteunen en innoveren

De provincie is niet verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), maar doet wel faciliterend en ondersteunend werk voor de gemeenten. Deze taak wordt in Brabant op uitgebreide schaal vormgegeven door steunfuncties als PON en Stichting Zet, door het subsidiëren van expertise- en adviescentra als BKO en PRMVZ, en door innovatieve projecten en andere zaken met een bovenlokale meerwaarde. Bij de oorspronkelijke doelstelling van de provincie om de overleg- en adviesstructuur van het ouderenbeleid te vereenvoudigen kan men wel vraagtekens plaatsen, maar zeker is dat de provincie een zeer actieve rol speelt in het ondersteunen en innoveren van het ouderenbeleid. Behalve door het faciliteren van de steunfuncties en advies- en kenniscentra krijgt deze rol gestalte door middel van de volgende activiteiten:

- Brabants actieprogramma Dementie. De provincie Noord-Brabant wil in 2007 de zorg voor dementerenden verbeteren door middel van deze subsidieregeling.
- Brabants actieprogramma Kleurrijk Brabant Verzilvert.
- Eén Brabants loket voor sport en bewegen voor ouderen.

3.2 De introductie van de WMO

Met ingang van 1 januari 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning in werking getreden. De wet beoogt onder meer inperking van de AWBZ-aanspraken, het realiseren van een keten van ondersteuning op lokaal niveau en stimulering van het 'probleemoplossend vermogen' van burgers zelf. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de WMO ligt in handen van de gemeenten. De middelen voor de WMO worden via het gemeentefonds aan de afzonderlijke gemeenten toegekend. De rijksoverheid stelt wel een aantal spelregels voor de uitvoering op. De rol van een gemeente zal dikwijls die van initiator of regisseur zijn, waarbij andere partijen, zoals welzijnsinstellingen, woningbouwverenigingen, zorgkantoren en zorginstellingen, worden aangesproken op hun gezamenlijke verantwoordelijkheid. De aanpak zal per gemeente verschillend zijn. Zo kan de regie meer liggen bij zorgaanbieders, zorgverzekeraars en woningcorporaties.

Met de WMO zijn niet alleen verantwoordelijkheden naar een lager niveau verschoven, maar is het ook noodzakelijk geworden

een integraal beleid te voeren. Ook voor het lokale ouderenbeleid geldt dat de thema's en de bijbehorende beleidsdomeinen waarlangs het ouderenbeleid zich beweegt moeilijk los van elkaar te zien zijn. De WMO is weliswaar breder dan ouderenbeleid alleen, maar ouderenzorg en participatie van ouderen maken wel een belangrijk onderdeel uit van de WMO. We hebben daarom in het kader van dit evaluatieonderzoek een aantal gemeenten over hun WMO-beleid aan het woord willen laten. Uit deze gesprekken komt een aantal algemene punten naar voren:

Bestuurlijke dekking

Ouderenbeleid en de WMO vallen binnen de gemeenten onder meerdere beleidsvelden en daarmee onder de verantwoordelijkheid van verschillende diensten en wethouders. Het gaat niet alleen om zorg en welzijn, maar ook om corporaties, openbaar vervoer et cetera. Dit vereist een integrale aanpak. Gemeenten willen hiermee voortvarend aan de slag, bijvoorbeeld door alle beleidsvelden met een WMO-blik (dus per prestatieveld) tegen het licht gehouden. Dit kan echter alleen slagen als binnen het college de overtuiging bestaat dat de WMO een integrale aanpak behoeft.

Cultuuromslag

Niet alleen op het niveau van het bestuur is een omslag nodig, maar ook (juist) op het niveau van de uitvoering. Verschillende gesprekspartners gaven aan dat bij de bestaande uitvoerende diensten nog een enorme cultuuromslag gemaakt moet worden.

Doelgroepenbeleid achterhaald

Gemeenten willen geen onderscheid meer maken naar doelgroepen, maar iedereen bedienen die ondersteuning nodig heeft. Alle organisaties moeten binnen het WMO-beleid af van doelgroepenbeleid, en in plaats daarvan functiegericht gaan werken aan inclusief beleid.

Cliëntenparticipatie

De gemeenten onderhouden nauwe contacten met organisaties van ouderen, omdat ouderen een belangrijke groep afnemers zijn binnen de WMO. Het WMO-beleid moet bovendien vormgegeven worden samen met de partijen in het veld. Het is nog

niet duidelijk hoe gemeenten dit precies gaan doen. Evenmin is duidelijk hoe organisaties van ouderen daarbij ingezet kunnen worden, maar in elk geval zullen ze betrokken worden vanwege de kennis die ze hebben.

Niet alleen ouderen maar alle mensen met een beperking vormen de doelgroep van de WMO. Dit heeft gevolgen voor het traditionele ouderenbeleid. Gemeenten zullen zich meer en meer moeten gaan richten op de gevolgen van de vergrijzing en voorwaarden moeten scheppen zodat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig en zelfredzaam blijven. Juist hier liggen de verbindingspunten met het beleid van de provincie.

3.3 Visies op het Brabants Kenniscentrum Ouderen

Het BKO heeft van het begin af aan als taak gehad om voor de provincie adviezen over ouderenbeleid uit te brengen, en daarnaast om kennis op het gebied van ouderen(-beleid) te verzamelen, te bewerken en toegankelijk te maken of te verspreiden. Beide taken (advisering en de werking als kenniscentrum) leverden van meet af aan een spanningsveld op. Daarnaast is in de taakstelling onduidelijk wat voor soort kennis en advies dit dan moet zijn. Het BKO wil naar eigen zeggen een luis in de pels zijn en met 'dwarse advisering' een aanvulling brengen op wat anderen doen. De geïnterviewden hebben veel waardering voor het agendastellende karakter van het BKO en hebben bijvoorbeeld veel belangstelling voor de recent door het BKO ontwikkelde toekomstscenario's.

Om zicht te krijgen op het functioneren van een toekomstbestendig kenniscentrum ouderen, hebben we in dit evaluatieonderzoek verschillende actoren aan het woord gelaten over hun wensen ten aanzien van een kenniscentrum ouderen. We hebben onze gesprekpartners bevraagd over het beleidsniveau waarop het centrum zal moeten functioneren, over de taakstelling (kennis en/of advies) en over de thema's die een dergelijk kenniscentrum aan de orde zou moeten stellen. We geven in deze paragraaf een overzicht van deze wensen en visies. In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we in op een model voor een toekomstbestendig kenniscentrum.

Beleidsniveau: provincie en gemeenten

Het BKO is door Provinciale Staten ingesteld om voor de provincie zwaarwegende adviezen uit te brengen en heeft daarnaast tot taak kennis op het gebied van ouderen en ouderenbeleid te verzamelen, te bewerken en toegankelijk te maken of te verspreiden. Het BKO is voortgekomen uit het PWO, dat specifiek in het leven was geroepen als adviesorgaan voor de provincie. Uit de interviews komt naar voren dat de geïnterviewden het BKO vooral beschouwen als een instelling die voor de provincie werkt. Beleidsmedewerkers van gemeenten geven aan dat ze weinig met het BKO te maken hebben en (behalve de publicaties) weinig van het BKO merken, omdat dat zich in eerste instantie niet tot hen richt. Men vindt dat jammer, omdat door de decentralisatie van het ouderenbeleid naar de gemeenten de vraag rijst in hoeverre het gemeentelijk beleid bepalend is voor de ontwikkelingen in de regio. Maar juist omdat het primaat meer en meer bij de gemeenten ligt, lijkt het BKO in een vacuum te opereren. Het BKO heeft zoals gezegd ook als taak 'kennis op het gebied van ouderen en ouderenbeleid te verzamelen, te bewerken en toegankelijk te maken of te verspreiden'. Hiervoor zou men bij gemeenten en andere actoren te rade kunnen gaan. De vraag is wel hoe gemeenten meer betrokken kunnen raken bij het BKO als zij er geen enkele formele binding mee hebben.

De geïnterviewden is ook gevraagd hoe ze de toekomst van een kenniscentrum ouderen zien. Uit de gesprekken kwamen de volgende functies naar voren:

Agendastellend

Het BKO kan onderwerpen op de agenda krijgen die de gemeenten nu laten liggen. Denk hierbij aan het bereiken van niet-georganiseerde ouderen, maar ook aan het niet-gebruik van voorzieningen door ouderen.

Gemeenteoverstijgende rol

Deze onderwerpen zijn waarschijnlijk in meerdere gemeenten urgent. Het BKO kan dus een gemeenteoverstijgende rol hebben.

Link tussen gemeenten en de provincie

De provincie speelt een centrale rol op het terrein van ICT en demotica. Er zijn verschillende innovatieve acties in Brabant. Daarnaast is er een provinciebreed programma ICT. De provincie wil op het gebied van ICT een aanjaagfunctie vervullen naar de gemeenten toe. Het BKO kan daarin een rol spelen.

Ondersteunen kleine gemeenten

Het ondersteunen van kleine gemeenten en van belangenorganisaties is een provinciale taak. Het BKO kan in samenwerking met kleinere gemeenten innovatieve projecten ontwikkelen en gezamenlijk mogelijkheden verkennen.

BKO als schakelpunt veld en provincie

Daarnaast kan het BKO optreden als schakelpunt tussen het maatschappelijk middenveld, de Brabantse ouderen en de provincie. Men kan praktische kennis die in het veld leeft bundelen en die doorgeven aan de provincie. Aldus wordt het BKO een 'spin in het web' van alle bij ouderen betrokken actoren in Brabant.

Kennismakelaar tussen gemeenten, provincie en landelijke overheid

Het BKO kan een centrale rol vervullen als kennismakelaar. Het BKO kan kennis bundelen en doorgeven van het lokale naar het provinciale niveau en omgekeerd, van het landelijke naar het provinciale niveau, en daarin als intermediair fungeren. Voorwaarden hiervoor zijn dat het BKO intern over voldoende expertise beschikt om inhoudelijke keuzes te kunnen maken, dat het BKO in de provincie en bij gemeenten over een goed netwerk beschikt en dat het BKO een infrastructuur heeft om kennis te ontsluiten en deze op lokaal niveau te 'laten werken' via meetings en andere kanalen.

Kennis of advies?

Het BKO heeft zowel de taak adviezen uit te brengen als kennis te verzamelen en te verspreiden. Beide kunnen op zeer verschillende manieren gebeuren. De geïnterviewden erkennen het belang van het BKO als het gaat om het verzamelen en verspreiden van kennis, maar geven daarbij ook een aantal specifieke knelpunten aan. Zo zou het BKO vooral gebruik moeten maken van het materiaal van bestaande kenniscentra en niet

het (landelijk) onderzoek dat op het terrein van ouderen en vergrijzing is verricht opnieuw moeten gaan doen. Het gaat erom landelijke kennis te vertalen naar de lokale situatie en vooral praktische kennis te verzamelen ten behoeve van beleidsinnovatie en praktijk.

Verschillende geïnterviewden hebben vooral behoefte aan praktische kennis en de vertaling daarvan naar het beleid en de praktijk. Wetenschappelijke kennis wordt al door anderen ontwikkeld en men vindt het niet nodig dat het BKO wat dit betreft het wiel opnieuw uitvindt. Wel vinden de geïnterviewden het belangrijk dat het BKO kennis heeft van de bredere ontwikkelingen op het terrein van de vergrijzing en - belangrijker - dat men die ontwikkelingen kan vertalen naar de situatie in Noord-Brabant. De Brabantse ontwikkelingen kunnen dan op hun beurt als input dienen voor het beleid op zowel gemeentelijk als provinciaal niveau. Op deze manier werkt het BKO als kennismakelaar zonder zich te verliezen in onderzoek dat al door anderen gedaan wordt of gedaan zou kunnen worden. De geïnterviewden noemden de volgende wensen:

Niet zelf onderzoek doen

Het BKO zou niet zelf onderzoek moeten doen, maar daarvoor derden inhuren. Een ander voorstel is om de kennispoot naar het PON over te hevelen. Wel kan het BKO knelpunten in het bestaande onderzoek identificeren.

BKO als denktank

Hierop aansluitend kan het BKO kennis verzamelen over de discussies die spelen, over de vernieuwende bewegingen die gaande zijn en ook zelf debatten en bijeenkomsten organiseren. Zo zijn de meeste geïnterviewden zeer enthousiast over het scenarioproject dat het BKO heeft opgezet. De gevolgen van de vergrijzing zijn ook zichtbaar in experimenten met vernieuwende woonvormen voor ouderen en in de intergenerationele aspecten van de vergrijzing. Het BKO kan ervoor zorgen dat de vergrijzing op de politieke agenda blijft staan en kan de debatfunctie verder ontwikkelen.

Intergemeentelijk contact

Onderzoek dat in een bepaalde gemeente is gedaan, kan ook interessant zijn voor andere gemeenten. Het BKO kan bij het uitwisselen van gemeentelijke kennis een belangrijke rol spelen.

Rol als intermediair

Op het terrein van ouderenbeleid werken diverse actoren samen: gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties, woningbouwcorporaties en vrijwilligers. Het doelgroepenbeleid is in de gemeenten veelal verlaten. Centraal staat de kracht van mensen in een wijk of een dorp. Belangrijke voorwaarden voor een vitale coalitie is dat er geen formele structuur komt, maar dat er een netwerkachtig samenwerkingsverband bestaat. Ook daaraan kan een kenniscentrum een bijdrage leveren. Het BKO vervult dan de rol van 'spin in het web'.

Kennis over Noord-Brabant

Doel van het BKO zou moeten zijn om trends en geluiden uit de samenleving en knelpunten in de praktijk van het ouderenbeleid te inventariseren en te analyseren. Daarbij moet het zich onderscheiden van de landelijke kenniscentra door de gerichtheid op kennis over wat er in de provincie Noord-Brabant gebeurt of zou moeten gebeuren.

Onafhankelijke positie

Het BKO moet een onafhankelijke positie innemen en afstand kunnen nemen van het dagelijkse veld van het ouderenbeleid.

Thema's

Naast de verschillende functies worden in de interviews ook een aantal specifieke onderwerpen genoemd waaraan het BKO in de ogen van de geïnterviewden aandacht zou kunnen besteden:

Woonservicezones

Als gevolg van de invoering van de WMO is er veel behoefte aan informatie over hoe woonservicezones opgezet kunnen worden, hoe de bestaande zones functioneren en wat de rol van de provincie daarbij kan zijn. Hiermee hangt de vraag samen hoe men bijvoorbeeld goede vraaggestuurde woonservicezones kan creëren. Nu zijn deze vaak nog te aanbodgestuurd.

Kwetsbare groepen

In de discussies over de vergrijzing ligt in belangrijke mate de nadruk op zelfstandigheid van ouderen en op verzilverings-scenario's. Hoe relevant ook, dit kan ertoe leiden dat de groep kwetsbare ouderen buiten beeld raakt. Het risico bestaat dat deze groep tussen wal en schip geraakt. Er ligt een belangrijke taak voor het BKO om aandacht te blijven vragen voor de kwetsbare groepen.

Allochtonen

Uit de notulen van de bestuursvergaderingen blijkt dat het BKO aandacht heeft voor de positie van allochtone ouderen. De geïnterviewden noemen allochtonen echter juist als een 'vergeten' groep in Noord-Brabant. Er dient meer aandacht besteed te worden aan allochtone ouderen en aan de diversiteit binnen deze groep. Het BKO kan daarbij een centrale rol spelen.

Vergrijzing

De vergrijzing is een belangrijke maatschappelijke trend en het is goed om te laten zien wat er in de provincie Noord-Brabant op lokaal niveau gebeurt om mogelijke knelpunten die ontstaan of zullen gaan ontstaan als gevolg van de vergrijzing, op te lossen. Welke initiatieven zijn er en hoe kan men meer sociale innovatie op lokaal niveau ontwikkelen?

Lokale kennis

Bij het BKO zou lokale kennis centraal moeten staan. Dit past ook goed bij de intermediaire functie van een kenniscentrum ouderen. Het BKO kan synergie bewerkstelligen tussen provincie, gemeenten en het maatschappelijk middenveld. Het BKO moet daarbij aansluiten op specifiek Brabantse omstandigheden; het eigene van de provincie benadrukken en daarbij rekening houden met regionale verschillen - tussen stad en platteland en tussen oost- en west-Brabant.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Evaluatie functioneren BKO

Beginperiode

Uit de beginperiode van het BKO kunnen we aan de hand van de documenten en de interviews met direct betrokkenen de volgende grote lijnen zien. Bij zowel Gedeputeerde Staten als bij de nieuwe spelers op het terrein van het ouderenbeleid, de bestuursleden van het BKO, is er vanaf het eerste moment onduidelijkheid geweest over de taakstelling van het BKO. Dit blijkt uit discussies rond de besluitvorming door Provinciale Staten en uit de eerste bijeenkomsten van het bestuur van het BKO. In het besluit tot oprichting formuleert PS zes doelstellingen en vijf taken voor het kenniscentrum. In deze lijst lopen doelen en taken door elkaar heen. Er is niet aangegeven welke taken uit welke doelstellingen voortvloeien. Ook zijn de taken niet helder uitgewerkt. Aan de onderdelen van de doelen en taakstelling zijn vervolgens verschillende interpretaties gegeven.

Door deze start en het ontbreken van een heldere opdracht is het niet mogelijk gebleken om voor ons onderzoek een SMART-analyse uit te voeren. SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden. In plaats daarvan hebben we documenten bestudeerd en zijn er evaluatiegesprekken gevoerd met direct betrokkenen bij het BKO en met vertegenwoordigers van de doelgroepen van het BKO: provincie,

gemeenten en maatschappelijke organisaties. We hebben de volgende vaste componenten van het werk van het BKO geëvalueerd: de samenstelling en het functioneren van het bestuur, de prioriteiten in de doel- en taakstelling, de doelgroepen van het BKO, de werkwijze en de output, en de samenwerking met andere actoren in Brabant. We geven hieronder een korte samenvatting van het oordeel over het functioneren van het BKO in de afgelopen drie jaar.

Samenstelling

Kijken we naar de bestuurssamenstelling, dan overheerst de indruk dat het een bestuur is waarin vooral de voorzitter en de secretaris de toon zetten. Niet ieder bestuurslid heeft het gevoel een even grote inbreng te hebben als zijn/haar collega. Sommige bestuursleden spreken over 'het BKO-bestuur' in de derde persoon, terwijl ze toch zelf deel uitmaken van het bestuur.

Daarnaast zorgt het vertegenwoordigingsprincipe voor een dilemma: zitten mensen nu wel of niet op persoonlijke titel in het bestuur? Daarover is vanaf de start van het BKO niet helder gecommuniceerd en daar is ook geen heldere keuze in gemaakt, noch van de kant van de provincie, noch in het dagelijks functioneren van het bestuur. Aan de ene kant zegt men dat de leden op persoonlijke titel zitting hebben, maar in de bestuurspraktijk wordt de achterban vaak betrokken en spreekt men over 'afgevaardigden van' een bepaalde organisatie.

Bestuurlijk functioneren

In het functioneren van het bestuur zijn de voorzitter en de secretaris de inhoudelijke voortrekkers. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de wijze waarop de agenda wordt bepaald: de meeste bestuursleden hebben daarin een passieve rol terwijl de voorzitter en de secretaris de visieontwikkeling op zich nemen. Inhoudelijk waarderen de andere bestuursleden dat wel; zij leveren goed werk en verwoorden het goed.

Maar er is ook kritiek op deze vorm van besturen. De vraag rijst of het de taak is van een voorzitter om een dergelijke inhoudelijk sturende rol te hebben en wat daarbij de inbreng is van de overige bestuursleden.

Doel- en taakstelling

Al vanaf de start van het BKO is de prioriteitsstelling vaag. Het is de betrokken partijen niet gelukt hier duidelijkheid in te scheppen. Er zijn daardoor geen heldere indicatoren waarop het BKO afgerekend kan worden. De brede taakstelling die er vanaf het begin was, laat ruimte voor diverse invullingen en leidt in de praktijk tot veel discussie over hoe die er nu precies uit moeten zien. Daarbij komt dat er bij tijd en wijle bepaalde prioriteiten worden gesteld vanuit Provinciale Staten rond thema's die om aandacht vragen. Al met al leidt dat tot een diffuus geheel van taken en thema's, dat zo breed is dat de indruk ontstaat van 'alles en niets' te willen omvatten. Dit leidt tot onduidelijkheid bij het BKO-bestuur zelf en bij de mensen in het veld. Op dit moment werkt het BKO met strakker omlinjnde werkplannen waarin men duidelijker probeert aan te geven wat men wel en niet gaat doen.

Doelgroepen

Als doelgroep van het BKO is de provincie duidelijk in beeld. Vooralsnog vormen de gemeenten geen belangrijke doelgroep, hoewel dat wel de bedoeling is. In de praktijk is aan dat voor-nemen vrijwel geen handen en voeten gegeven, althans niet structureel. Dat is een 'missing link'. Ook in de contacten met het Brabantse middenveld kan veel verbeterd worden. Er ligt draagvlak voor meer samenwerking, ook inhoudelijk, maar het middenveld krijgt weinig signalen door vanuit het BKO. Ook het contact met 'het Brabantse publiek' en 'de Brabantse ouderen' kan beter, bijvoorbeeld door meer gebruik te maken van moderne communicatiemiddelen. Dat deze laatste doelgroepen nog niet optimaal in beeld zijn, heeft vooral te maken met een gebrek aan tijd. In de drie jaar dat het BKO bestaat, is het niet haalbaar gebleken een gedegen netwerk op te zetten.

Inhoud

In het aanjagen van het debat en in het op de kaart zetten van ontwikkelingen en thema's die relevant zijn voor de positie van ouderen, is het BKO goed bezig geweest. Het vrijdenkers-karakter van het BKO werkt goed. Maar vooralsnog mist het BKO de slagkracht om innovatieve kennis in de praktijk toe te passen.

Output

Er is veel waardering voor de output van het BKO. Inhoudelijk zijn het goede rapporten, met gebruik van vernieuwende vormen en goed geschreven. Met name de expertmeetings rond de toekomstscenario's waren een succes; men vond het inspirerend om eens te denken over de toekomst en niet over de beperkingen van de praktijk, al was het abstractieniveau voor sommigen te hoog. Wel bestaat er een risico dat rapporten 'op de plank' belanden, wat in veel gevallen inderdaad gebeurt. Wat organisaties missen zijn praktische handvatten om met de inhoud aan het werk te gaan.

De relatie tussen wetenschap en praktijk kan beter. Die vertaalslag wordt vooralsnog niet echt gemaakt. Het BKO houdt het bij beelden en bespiegelingen, en de rapporten missen een wetenschappelijke onderbouwing en een relatie met de beleidspraktijk.

Samenwerking

Het kringetje waarin het BKO opereert is relatief klein, dezelfde namen van actief betrokken mensen komen terug in een aantal verschillende rapporten en samenwerkingsverbanden. Dat is de algemene indruk die vrijwel alle geïnterviewden geven. Velen van hen vragen zich af of het PON niet al hét kennisinstituut op dit terrein is. En wat voegt het BKO daar dan aan toe?

Over de gehele linie kan de samenwerking van het BKO met haar partners beter, met name met de gemeenten en het maatschappelijk middenveld.

Op basis van de uitkomsten van de evaluatie van het functioneren van het BKO komen we tot de eerste aanbeveling:

Aanbeveling 1

Hef het BKO in de bestaande vorm op en handhaaf de debatfunctie in een andere vorm.

4.2 Vergrijzing als uitdaging

Het BKO is in 2004 voortvarend van start gegaan als kenniscentrum ouderen, maar inmiddels is het ouderenbeleid van zowel de landelijke overheid als de provincie en de gemeenten aan grote veranderingen onderhevig. Zo is de maatschappelijke

trend dat ouderen een belangrijk potentieel in de samenleving vormen onmiskenbaar ingezet. Op lokaal niveau heeft dit grote gevolgen voor het traditionele ouderenbeleid. Ten eerste zal het beleid zich steeds meer gaan richten op chronisch zieken en zwakkeren die ondersteuning nodig hebben. Ten tweede wordt van de 'generatie op komst' meer en meer verwacht dat ze zorg en inkomen zelf regelen. Een derde ontwikkeling is dat het ouderenbeleid meer en meer integraal beleid wordt, waarbij naast zorg en welzijn andere beleidsvelden (infrastructuur, vervoer, werk en inkomen) worden betrokken. Dit zijn allemaal trends waar lokale overheden (ondersteund door de provincie) een antwoord op moeten vinden.

Het is kortom de vraag of er in de nabije toekomst nog wel sprake is van ouderenbeleid. In 2005 concludeerde de thema-commissie Ouderenbeleid (ingesteld door de Tweede Kamer) in haar slotdocument dat ouderenbeleid níet in de eerste plaats te maken heeft met leeftijd en dat toekomstig beleid daarom beter generatiebeleid genoemd kan worden. In het onderstaande gaan we nog uitgebreider in op de belangrijkste kenmerken van beleid omtrent vergrijzing en de mogelijke rol van de provincie daarbij.

Zwakke groepen

In 2005 pleite het ministerie van VWS voor een overgang van categoriaal ouderenbeleid naar gedifferentieerd en selectief beleid, waarin rekening gehouden wordt met de diversiteit van ouderen (VWS 2005). Het beleid wil de oudere burger niet langer aanspreken als oudere, maar als burger met 'mogelijkheden of beperkingen' (VWS 2005, p. 44). De Wet Maatschappelijke Ondersteuning is een goed voorbeeld van dit uitgangspunt. De wet is bedoeld voor ondersteuning van zwakke groepen (ouderen met AOW-tekort, chronisch zieken, mensen zonder sociaal netwerk). In het kader van de enkele jaren geleden in gang gezette decentralisatie- en dereguleringsoperatie heeft de landelijke overheid de WMO-gelden bij gemeenten ondergebracht. Hiermee is de verantwoordelijkheid voor belangrijke onderdelen van het beleid verschoven naar het lokale niveau. Dit roept tal van nieuwe vragen op. Gaan ouderen op lokaal niveau op in de bredere groep van chronisch zieken en gehandicapten? Is afzonderlijk ouderenbeleid nog noodzakelijk? Vallen er mensen tussen wal en schip als het gaat om thema's als dementie, eenzaamheid en armoede? En hoe dit te voorkomen?

Generatie op komst

Daarnaast zien we een kentering in het beleid van vergrijzing als probleem naar vergrijzing als kans. In dit debat over de vergrijzing als kans gaat het om de potentie van ouderen en het benutten van talenten. In het Kabinetstandpunt 'Lang zullen we leven' (2006) wordt het als volgt geformuleerd: 'De vergrijzing zal inspireren tot creativiteit, inventiviteit en ondernemingszin. De economische sectoren en regio's die zich richten op producten en diensten voor ouderen kennen een enorm groei-potentieel. Met innovatieve producten kan een wereldwijde afzetmarkt worden aangeboord. Ondernemingen moeten ruimte krijgen voor de ontwikkeling en toepassing van die innovatieve producten en diensten. Met name in de zorg- en woonmarkt is het zaak ruimte te scheppen voor ondernemerschap.' We zien dit standpunt bijvoorbeeld terug in het actieprogramma Zilver Actief van de provincie Noord-Brabant.

Het ouder worden wordt niet zozeer bepaald door iemands leeftijd, maar door de mate van zelfredzaamheid: het gaat dan om fysieke zelfredzaamheid (mate van gezondheid: vooral personen boven de 75 jaar hebben lichamelijke beperkingen), financiële zelfredzaamheid (hoogte van inkomen en vermogen: vooral eigenaar-bewoners hebben een beter inkomen en een betere vermogenspositie) en sociale zelfredzaamheid (hulp in de omgeving, sociaal netwerk: met name alleenstaande ouderen zijn dan kwetsbaar). Met de generatie op komst ontstaat een groep ouderen die meer dan de huidige generatie in staat wordt geacht voor zichzelf te zorgen. Voor deze laatste groep is geen traditioneel ouderenbeleid nodig maar veeleer voorwaarden-scheppend beleid. Hoe kan aan de woonwensen van deze groep worden voldaan en hoe kan deze groep een rol spelen op de regionale arbeidsmarkt? Het zal voor individuele gemeenten nog niet altijd eenvoudig zijn dit voorwaardenscheppend beleid te voeren. Het is de vraag of lokale overheden hiervoor voldoende zijn toegerust (inhoudelijk), maar ook of deze voorwaarden niet gemeenteverstijgend zijn (het gaat om kansen op de regionale arbeidsmarkt, om samenwerking met corporaties, woonzorg-centra et cetera).

Integrale aanpak

Het is mogelijk om bovengenoemde voorwaarden te scheppen als over de verschillende beleidsvelden heen wordt gekeken. In generatiebeleid gaat het niet alleen om zorg en welzijn, maar in

toenemende mate ook om wonen, mobiliteit en participatie. We hebben eerder gezien dat de provincie een centrale rol kan vervullen bij de aandacht voor de sociale kant van beleidsvelden als infrastructuur en vervoer.

Rol van de provincie

Samengevat kan de provincie Brabant op de volgende drie manieren een rol spelen bij het ondersteunen, innoveren en initiëren van generatiebeleid:

1. Ontwerpen van (regionaal) beleid voor zwakke groepen;
2. Stimuleren van een integrale (regionale) aanpak van de fysiek-ruimtelijke, economische en sociale sector;
3. Een innovatieve bijdrage leveren aan het ontstaan van generatiebeleid.

De visie op ouderen en ouderenbeleid is enorm in beweging. Ouderen vormen een belangrijk potentieel in de samenleving en vergrijzing biedt kansen die tot nu toe ongekend zijn. Niet alleen worden steeds meer mensen oud; ook wordt deze derde levensfase langer in goede gezondheid doorgebracht. Een voorwaardenscheppend beleid voeren en het bestrijden van sociale uitsluiting van zwakke groepen vormen de belangrijkste uitdagingen voor de komende tijd. De ideeën hierover zijn nog lang niet uitgekristalliseerd. In veel gemeenten wordt gewerkt aan vormen van integraal beleid. Ook op dit terrein zal de komende jaren nog veel ontdekt en gedeeld moeten worden. De provincie kan deze behoefte ondersteunen door het debat hierover te faciliteren en verder te brengen. Hieruit volgt de tweede aanbeveling:

Aanbeveling 2

Verbreed de discussie over ouderen en ouderenbeleid naar een debat over vergrijzing en generaties in Noord-Brabant.

4.3 Een forum voor debat

Van meet af aan is door de vermenging van advies en onderzoek voor velen niet duidelijk geweest wat de precieze taken zijn van het BKO. Ook is uit deze evaluatie duidelijk geworden dat uitsluitend het vervullen van een adviesrol óf een taak als kenniscentrum niet bevredigend is. Als het BKO zich zou beperken tot

de adviestaak, verdwijnt een deel van de waarde van het kenniscentrum (verzamelen en verspreiden van kennis over ouderen in Brabant) en daarmee mogelijk het draagvlak ervoor. Een te grote nadruk op kennis brengt echter overlap met bestaande centra met zich mee en maakt bovendien het werkkterrein van het BKO te breed. Tegelijkertijd is er veel waardering voor de initiërende debatfunctie van het BKO. Actoren zien daar een belangrijke taak voor een denktank weggelegd, als er tenminste voldoende praktische handvatten voor het maatschappelijk middenveld bij worden geleverd en de verbinding tussen beleid en praktijk wordt gemaakt. De provincie kan een stimulerende rol vervullen door voor een nieuwe opzet voor deze debatfunctie te kiezen:

1. De provincie neemt de leidende rol op zich in het organiseren en inhoudelijk sturen van een nieuw debatforum over vergrijzing en generaties in Noord-Brabant.
2. De functie van het debatforum is het stimuleren van innoverende debatten over de gevolgen van de vergrijzing in de provincie Noord-Brabant.
3. Het debatforum heeft de volgende taken:
 - Het debat over vergrijzing initiëren en aanjagen;
 - Betrokken actoren (vertegenwoordigers provinciale overheid en lokale overheden, maatschappelijke organisaties en ouderen zelf) met elkaar verbinden via ontmoeting en discussie;
 - De uitkomsten van debatten vertalen in praktische handvatten voor innoverend beleid in Noord-Brabant.
4. Samenstelling van het debatforum
De provincie Noord-Brabant draagt zorg voor een wisselende samenstelling van initiatiefnemers voor de debatten rond een concreet inhoudelijk thema. Het debatforum moet bestaan uit een klein aantal slagvaardige ‘vernieuwers’ al naar gelang de voorliggende thematiek. Deze ‘vernieuwers’ beschikken over onder andere de volgende expertise:
 - Kennis over ontwikkelingen binnen de huidige en toekomstige generaties ouderen;

- Kennis over de sociale aspecten van de beleidsvelden van de provincie;
- Kennis over de beleidsbenaderingen bij gemeenten in Noord-Brabant;
- Beschikken over een groot netwerk in de Brabantse samenleving.

Met een wisselende samenstelling kan gericht worden gezocht naar expertise wanneer die nodig is en naar experts die dynamiek kunnen genereren waar het nodig is.

Aanbeveling 3

Start een slagvaardig debatforum over de vergrijzing en generaties in Noord-Brabant met een wisselende groep 'vernieuwers'.

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Het doel van de evaluatie is: het verkrijgen van inzicht in (de operationalisering van) de doelstellingen en een beoordeling van de kwaliteit van het werk van het Brabants Kenniscentrum Ouderen in relatie tot de oorspronkelijke provinciale opdracht en de relevante ontwikkelingen in de beleidsomgeving in de periode 2004 t/m 2006. Tevens dient het onderzoek perspectief te bieden voor het optimaliseren van de bijdrage van het BKO aan integraal ouderenbeleid in de provincie Noord-Brabant.

De evaluatie heeft de volgende centrale vragen:

1. Wat was de oorspronkelijke opdracht en in hoeverre is die tot uitvoering gebracht? Welke factoren waren daarbij van invloed?
2. Hoe heeft het BKO zich in de afgelopen jaren ontwikkeld?
3. Hoe verhoudt de in 2004 geformuleerde opdracht zich tot de behoeften anno 2007 bij het provinciaal bestuur en bij maatschappelijke organisaties?
4. Welke conclusies kunnen uit het voorgaande worden getrokken voor de taakstelling en organisatie van het BKO, waarbij tevens wordt gekeken naar het aanbod van andere organisaties binnen en buiten Brabant?

Uitvoering van de evaluatie

1 DOCUMENTONDERZOEK

Het eerste deel van het onderzoek bestaat uit een documentanalyse van alle schriftelijke producten van het BKO en van alle beschikbare documenten over de doelstellingen van het BKO.

2 INTERVIEWS MET SLEUTELINFORMANTEN

De documentanalyse is tevens de voorbereiding voor het maken van een topiclijst die als basis dient voor interviews met sleutelfiguren van diverse organisaties. De keuze van deze sleutelfiguren gebeurt in overleg met de leden van de begeleidingscommissie. Het gaat om interviews met mensen uit de volgende doelgroepen:

- BKO-bestuur en adviseurs;
- BKO-secretariaat bij PON;
- Gedeputeerde Staten, gedeputeerde mevrouw drs. S.C. van Haaften-Harkema;
- Een selectie van maatschappelijke organisaties en gemeenten;
- Een selectie van overige kennisinstituten en Brabantse steunfuncties.

In totaal zijn er twintig interviews gehouden aan de hand van een topiclijst.

3 CONCLUSIES VOOR DE TOEKOMST EN EXPERTMEETING

Het derde deel van het onderzoek bestaat uit conclusies op basis van de resultaten van de voorgaande delen. Centraal hierbij staat de vraag welke input deze conclusies leveren voor de taakstelling en organisatie van het BKO anno 2007 in relatie tot het aanbod van andere organisaties binnen en buiten Brabant. Na een eerste bespreking met de leden van de begeleidingscommissie worden de voorstellen voor optimalisering van de doel- en taakstelling van het BKO voorgelegd aan experts op het gebied van integraal ouderenbeleid uit landelijke, provinciale en lokale ouderenorganisaties en beleidsexperts van provinciale en lokale overheden. Op die manier worden de conclusies gevalideerd en het draagvlak getest.

De procesevaluatie wordt vastgelegd in een eindrapport.

Bijlage 2 Chronologisch overzicht van activiteiten, bijeenkomsten, publicaties en adviezen

September 2004

Verschijning van de publicatie 'Wensen en behoeften van Brabantse ouderen in de projecten Ouderenproof'. Gemaakt door het PON, Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant in opdracht van het Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Oktober 2004

Verschijning van de publicatie 'De WMO en Brabantse senioren'. Gemaakt door het PON, Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant in opdracht van het Brabants Kenniscentrum Ouderen.

2004-2006

BKO draagt bij aan de totstandkoming van het Zorgrapport Brabant. PON voert uit en BKO en PRVMZ leveren bijdrage. Definitieve versie verschijnt in 2006.

Eind 2004

BKO vraagt in een brief aan GS aandacht voor de forse toename van het aantal dementerenden in de komende jaren. (Zie ook de publicatie van Smart Homes in 2006 over technologie en dementie.)

Eind 2004

Het eerste advies aan het provinciebestuur gaat uit: 'Geen doemdenken, maar lonkend perspectief'. De boodschap is dat de vergrijzing niet als een doemscenario zou moeten worden gezien, maar als een ontwikkeling die nieuwe kansen en mogelijkheden biedt.

Jaar 2005

BKO voert gesprekken met leden van enkele Statenfracties over de invulling van de adviesrol van het BKO en de wensen en behoeften die de Statenleden daaromtrent hebben. Werkgroepen geformeerd met aandachtspunten. Hun bevindingen zijn meegenomen in de adviesrapportage 2005. WMO: resulteerde in artikel Zorg en Welzijn (zie verderop) dat tevens naar alle gemeenten is gestuurd in januari 2006.

Oudereneducatie: in 2005 heeft BKO samen met PPOE (Provinciaal Platform Ouderen Educatie) een constructief gesprek gevoerd met de directeur van Prisma Brabant. Resultaat: BKO gaat op verzoek van Prisma Brabant een adviserende rol spelen bij het ontwikkelen van aanbod oudereneducatie.

In opdracht van BKO gaat PON op zoek naar nieuwe mogelijkheden voor bevorderen van maatschappelijke participatie van ouderen, in samenwerking met NIZW. BKO verzoekt NIZW aanpak en visie te beschrijven in 'de Zilveren Kracht', zie 2006. BKO geeft PON opdracht inventarisatie uit te voeren naar activiteiten op terrein van 'ouderen en arbeid'. Op basis daarvan is een voorstel ontwikkeld voor activiteiten door BKO.

Onderzoek naar vraag van ouderen door studenten van Avans Hogeschool begonnen. In opdracht van VBOB. Maar: binnen het verband van het BKO is het boven tafel halen van de veranderende, 'onversneden' vraag van ouderen opgedragen aan het VBOB. (Dus: wel betrokken maar geen trekker?) Resultaten in 2006 bekend?

Bureau Future Consult heeft in samenwerking met BKO en in opdracht van BKO vier toekomstscenario's uitgewerkt.

Website: nieuws, informatie en onderzoeken.

Redactie: BKO levert bijdrage aan *InterActief; Ouderenwelzijn in perspectief* (Brabants tijdschrift) als lid van de redactie. BKO geeft info over BKO, over de leerstoel en over projecten. Verschijnt vijf keer per jaar.

Advies- en begeleidingscommissies: programmaraad zorgvernieuwing Psychogeriatric, begeleidingscommissie van Ervaring Werkt, begeleidingscommissie van het lectoraat Gerontologie van Avans Hogeschool en begeleidingscommissie van onderzoek naar solidariteit en altruïsme tussen generaties (promovenda) Publieksbijeenkomsten: CDA Ouderenplatform Brabant d.d. 8 maart 2005. CDA-bijeenkomst afdeling Tilburg, 2 november 2005, presentatie advies 2005 op 12 december 2005. Secretariaat Stichting bijzondere leerstoel Ouderenbeleid en deel van bestuur Universiteit van Tilburg. Het BKO vervult op diverse manieren een adviserende rol: via bestuur, via opzet projecten en via deelname aan begeleidingscommissies.

Voorjaar 2005

Het BKO heeft het provinciaal bestuur (GS en PS) een brief gestuurd met adviezen en aanbevelingen voor het op te zetten provinciaal armoedebeleid. Het BKO pleit voor aanvullend onderzoek: meer inzicht in wat armoede voor mensen in de praktijk betekent. (In de loop van 2005 wordt duidelijk dat het provinciaal bestuur het voorstel voor aanvullend onderzoek vooralsnog niet overneemt.)

6 juli 2005

Provinciaal publiekssymposium vanuit de leerstoel Ouderenbeleid in samenwerking met BKO: de WMO en ouderen.

Augustus 2005

Versijning van de publicatie 'Actief en betrokken. Maatschappelijke participatie van 50-plussers in Brabant'. Deze rapportage van het PON is in september 2005 aangeboden aan het BKO. Het bestuur van het BKO heeft de rapportage besproken en aanbevelingen geformuleerd. Eind 2005 heeft het BKO de rapportage met de aanbevelingen aangeboden aan het provinciaal bestuur. Uit deze publicatie blijkt dat de participatie van 50-plussers weliswaar groot is, maar nog groter zou kunnen zijn. Het BKO reikt een aantal handvatten aan om de participatie van ouderen te bevorderen en hun capaciteiten en vaardigheden te benutten.

September 2005

Onderzoek naar succes- en faalfactoren ouderenparticipatie. Resulteert in publicatie 'Plussers aan de macht?!', uitgegeven door IPP en een symposium met 170 deelnemers op 21 septem-

ber. BKO werkt samen met IPP, Stavoor, Adviesgroep Terts, PON en de Universiteit van Tilburg (bijzondere leerstoel Ouderenbeleid) om de succes- en faalfactoren in kaart te brengen.

31 oktober 2005

Notitie aan bestuursleden BKO over adviesnotitie themagroep Ouderenproof aan bestuur BKO, met hierin de conclusies en het advies van de themagroep Ouderenproof. Werd begin 2006 verspreid via het VBOB onder de Brabantse ouderenorganisaties.

12 december 2005

Het Brabants Kenniscentrum presenteert zijn adviesrapportage 2005: 'De vergrijzende samenleving als opdracht!' Eerste exemplaar overhandigd aan gedeputeerde drs. R. Augusteijn. Tevens worden twee scenario's gepresenteerd.

December 2005

Verschijning publicatie 'Seniorproof!? Toekomstscenario's over Brabantse ouderen in 2015'.

Eind 2005

Conceptrapportage gereed dat PON samen met CLM (Centrum voor Landbouw en Milieu) heeft gemaakt: verkenning naar nieuwe vormen en mogelijkheden om lokaal gezondheidsbeleid te bevorderen. In opdracht van BKO. Titel: 'Gezondheids-carroussel. Transdisciplinaire en intergenerationele ziektepreventie en gezondheidsbevordering'.

Januari 2006

Column in 'Zorg en Welzijn' nr. 1, 2006 van de hand van dhr. S. van Erp van het BKO met de titel: 'Participatie in de WMO'.

Januari 2006

Brief vanuit de BKO aan alle Brabantse colleges B&W, de gemeenteraden en de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor WMO-beleid waarin een artikel over de (invoering van de) WMO werd toegestuurd. Het artikel heeft de titel 'De WMO: meedoen vraagt lef!' van dhr. S. van Erp.

Januari 2006

Verschijning van de publicatie 'Verkenning dementie en technologie'. Gelet op de toenemende integratie van technologie in onze samenleving rijst de vraag in hoeverre technologie ener-

zijds kan dienen ter ontlasting van de mantelzorg en anderzijds de dementerende kan ondersteunen opdat deze zo zelfstandig mogelijk kan blijven functioneren. Om een eerste antwoord te kunnen formuleren op deze vraag heeft het BKO een verkenning laten uitvoeren. De verkenning is uitgevoerd door Stichting Smart Homes. Naar aanleiding van de resultaten hebben het bestuur van het BKO en de werkgroep van de programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric besloten actie te ondernemen om 'Dementie en Technologie' op de agenda van de provincie te krijgen.

Maart 2006

Verschijsing van de publicatie 'De zilveren kracht van Brabant', een door het ministerie van VWS gefinancierde ontwikkelpilot waarin het benutten van het menselijk kapitaal van senioren als uitgangspunt is gekozen voor de uitwerking van de WMO. Ook het BKO is van mening dat senioren actief kunnen meebouwen aan een sterke, leefbare samenleving. Zij heeft het NIZW Sociaal Beleid gevraagd te rapporteren over de ontwikkelde ideeën om een vertaalslag naar Brabant te maken en aanbevelingen te doen aan de provincie.

21 april 2006

Op vrijdag 21 april heeft de leerstoel Ouderenbeleid een wetenschappelijk congres georganiseerd met als thema: 'De oudere werknemer'.

Juni 2006

Verschijsing van de BKO-adviesrapportage 'Dementie en technologie. Het thema voor de toekomst?!'

September 2006

Pakketten voor discussiebijeenkomsten rond de toekomstscenario's voor een vergrijzend Brabant: 'Seniorproof?' In de pakketten zitten boekjes waarin de scenario's zijn beschreven, een dvd en een handleiding voor de organisatie.

28 september 2006

Conferentie 'Zorg in Brabant'. Op donderdag 28 september 2006 hebben het PON en de PRVMZ in samenwerking met het BKO het eerste Zorgrapport Noord-Brabant gepresenteerd tijdens de conferentie 'Zorg in Brabant: trends en toekomstopties'. Het BKO

heeft ook een bijdrage geleverd aan de samenstelling van het zorgrapport.

18 november 2006

Het BKO presenteert een essay over intergenerationele solidariteit: 'Solidariteit nu en morgen'. Twee onderzoeken die zijn uitgevoerd door de Universiteit van Tilburg in opdracht en onder begeleiding van het BKO vormen de basis voor de essays 'Solidariteit, van wetenschap naar de werkelijkheid van alledag', en 'Van je familie moet je het hebben'.

November 2006

Column in *Brabants Dagblad* van de hand van J. Roebroek en K. Nauta van het BKO met de titel: 'Solidariteit niet op de terugweg'.

Eind 2006

Dhr Joop Roebroek, voorzitter van het BKO, heeft op twee onderzoeken (uitgevoerd door de Universiteit van Tilburg in opdracht en onder begeleiding van het BKO: 'Solidariteit, van wetenschap naar de werkelijkheid van alledag', en 'Van je familie moet je het hebben') een nadere analyse uitgevoerd, uitmondend in het essay 'Het is niet alleen omdat ik iets voor anderen wilde doen, maar omdat ik er zelf rijker van werd'.

December 2006

'Uitwerking werkplan 2007. Brabants Kenniscentrum Ouderen' verschijnt.

Februari 2007:

Voornemen is dat het BKO zijn strategisch advies voor de provinciale bestuursperiode 2007-2011 presenteert.

Artikelen *InterActief*

Vanuit het BKO worden artikelen en bijdragen geschreven voor het Brabantse tijdschrift *InterActief*, *Ouderenwelzijn in perspectief*. Dit blad wordt vijf keer per jaar uitgegeven door de Brabantse Vereniging Welzijn Ouderen (BVWO) en verschaft informatie over ontwikkelingen op het gebied van ouderen en/of ouderenwerk. Het BKO maakt ook deel uit van de redactie.

Het betreft in totaal 28 artikelen over de jaargangen 2004 t/m 2006 waaraan de BKO actief heeft bijgedragen. Onderwerpen zijn veelal onderwerpen die het BKO ook elders aanhangig maakt, bijvoorbeeld n.a.v. projecten, publicaties, discussies et cetera.

Bijlage 3 Geïnterviewden

1. Dhr. Van Gerven, beleidsmedewerker ouderenbeleid van gemeente Den Bosch
2. Dhr. Grootveld, voorzitter adviescommissie (ouderenraad) seniorenbeleid Eindhoven
3. Mevr. L. Brabers, projectleider WMO gemeente Eindhoven
4. Dhr. Brok, projectleider WMO Breda
5. Egi Pellemans, Stichting Zet / BVWO
6. Harrie Dirkx, VBOB
7. Joop Roebroek, voorzitter BKO
8. Sherida Karamatali, adviseur bij Palet
9. Kees Nauta, secretaris van het BKO
10. Dhr. E. Kooger, secretaris Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG)
11. Mariëlle Peters, voorzitter Unie KBO Noord-Brabant
12. Max Knegtel (PON en voormalig secretaris BKO)

13. Mariët Paes, directeur PRVMZ
14. René van Schalk, bijzonder hoogleraar Ouderenbeleid
Universiteit van Tilburg
15. Mevr. Else Aerts, wethouder gemeente Tilburg
16. Sjaak Cox (PON, Telos)
17. Suzanne Bruns, medewerker seniorenbeleid provincie Over-
ijssel
18. Mevr. van Haaften, gedeputeerde wonen, zorg, welzijn
provincie Noord-Brabant
19. Dhr. Wouters, directeur Woonmaatschappij Maasland
20. Kees Penninx, Movisie (Leefbaarheid / Zilveren Kracht)

Bijlage 4 Deelnemers Expertmeeting

Paul Peters, Programma Ontgroening en vergrijzing, provincie Gelderland

Joop Roebroek, Voorzitter BKO

Ad Gruyters, Bestuur Casade Woondiensten, lid van het BKO

Mariët Paes, directeur PRVMZ

Jolanda Schneider, beleidsmedewerker integraal ouderenbeleid, provincie Noord-Brabant

Joanne Bredero, programmadirecteur ASAP Nederland

Riki van Overbeek, Landelijk Kenniscentrum Ouderen, Vilans

Bijlage 5 Overzicht geraadpleegde stukken

Provinciale documenten en notities betreffende de besluitvorming over het Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Provinciaal Welzijnsberaad voor Ouderen (PWO) (2003). *Startnotitie Brabants Kenniscentrum Ouderen. Brabantse impuls voor activerend ouderenbeleid*. Tilburg: PWO.

Brabants Kenniscentrum Ouderen (2006). *Jaarverslag 2005*. Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Brabants Kenniscentrum Ouderen (2005). *Seniorproof!?, Scenario's voor vergrijzend Brabant*. Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Roebroek, J.M. (2006). *Solidariteit nu en morgen*. Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Oorschot, van W en M. Kalmijn (2005). *Van je familie moet je het hebben... Familiesolidariteit in Brabant in vergelijkend perspectief*. Tilburg: Departement Sociaal-culturele Wetenschappen, Universiteit van Tilburg.

Buck, de V., & Klundert, A. van de (2006). *Solidariteit, van wetenschap naar de werkelijkheid van alledag. Een exploratief onderzoek naar motieven en hulpwaardigheidscriteria voor formele en informele solidariteit*. Tilburg: Faculteit der Sociale Wetenschappen, Universiteit van Tilburg.

Roebroek, J. (2006). *Het is niet alleen omdat ik iets voor anderen wilde doen, maar omdat ik er zelf rijker van werd. Een onderzoeksverslag over intergenerationele solidariteit in Brabant.*

Groen, A., Knegtel, M., Maas, H., & Roebroek, J. (2005). *De vergrijzende samenleving als opdracht! Adviesrapportage 2005 Brabants Kenniscentrum Ouderen.* Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Knegtel, M. Maas, H., & Roebroek, J. (2004). *Geen doemscenario maar lonkend perspectief.* Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

BKO (2006). *Dementie en Technologie. Het thema voor de toekomst?!* Advies BKO. Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Cox, Sj., Maas, H., & Rademakers, A. (2004). *Wensen en behoeften van Brabantse ouderen in de projecten Ouderenproof.* Tilburg: PON Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant.

Erp, S. van (2004). *De WMO en Brabantse senioren. Omarmen of verzetten?* Tilburg: PON Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant.

Rijkschroeff, R.A.L., & Stavenuiter, M.M.J. (2006). *Generatie op komst. Zorg nu voor later.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Bosch, A., & Smets, J. (2005). *Actief en betrokken. Maatschappelijke participatie van 50-plussers in Brabant.* Tilburg: PON Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant.

Stichting Smart Homes (2006). *Verkenning Dementie en Technologie.* Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Penninx, K (2006). *De zilveren kracht van Brabant. Mobiliseren van mensen met ervaring. Door: NIZW Sociaal Beleid.* Tilburg: Brabants Kenniscentrum Ouderen.

Notitie van de themagroep Ouderenproof van het KBO, 31 oktober 2005, betreffende: adviesnotitie themagroep Ouderenproof aan bestuur BKO.

BKO (2006). *Notitie: 'Uitwerking werkplan 2007. Brabants Kenniscentrum Ouderen'*. Tilburg: BKO.

Jaargangen 2004-2006 van 'InterActief, Ouderenwelzijn in perspectief.' Tilburg: BVWO.

Geraadpleegde website: <http://www.bkobrabant.nl>

Colofon

opdrachtgever/financier
auteurs

Provincie Noord-Brabant
Dr. M.M.J. Stavenuiter
Drs. T. Nederland
Drs. S.M. ter Woerds
Femke Meijer, Amsterdam
Grafital, Valkenswaard
Gerda Mulder BNO, Oosterbeek
Marian de Bondt
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
telefoon 030-2300799
telefax 030-2300683
e-mail secr@verwey-jonker.nl
website www.verwey-jonker.nl

eindredactie

omslag

basisontwerp binnenwerk

opmaak

uitgave

De publicatie

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:

<http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar 070-359 07 01, onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

ISBN 978 90 5830 2359

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2007

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.